

Okul Müdürlerinin Kritik Ve Analitik Düşünme İle İlgili Eğilimleri/Yaklaşımları

¹Ayşenur Tuğçe Doğan and ^{*2}Hanifi Parlar
¹İbn Haldun Üniversitesi, tugce.dogan@ibnhaldun.edu.tr
^{*2}Doç. Dr., İstanbul Ticaret Üniversitesi, hparlar@ticaret.edu.tr

Özet

Bu çalışmada okul müdürlerinin 21. yüzyıl becerilerinden biri olan “Kritik ve Analitik Düşünme” ile ilgili görüşlerinin incelenmesi ve okul müdürlerinin bu konudaki farkındalıklarını artırılmasına yardımcı olarak okul yönetimi ile ilgili aldıkları kararlarda bu beceriyi kullanmalarını sağlamak amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda derinlemesine bilgi sağlamak amacıyla araştırmada” Nitel Çalışma Modeli” kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, İstanbul ilinde özel okullarda ve devlet okullarında, ilkokul, ortaokul ve lise düzeyinde görev yapmakta olan 10 okul müdürü oluşturmaktadır. Nitel araştırma yöntemiyle yürütülen araştırmada fenomenolojik desen kullanılmıştır. Araştırmanın verileri, on bir sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kritik Ve Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme Becerileri, Okul Müdürü

Okul Müdürlerinin Kritik Ve Analitik Düşünme İle İlgili Eğilimleri/Yaklaşımları

Abstract

In this study, it is aimed to examine the opinions of school principals about "Critical and Analytical Thinking", which is one of the 21st century skills, and to help school principals to use this skill in their decisions about school management by helping to increase their awareness on this issue. For this purpose, "Qualitative Study Model" was used in the research in order to provide in-depth information. The study group of the research consists of 10 school principals working at primary, secondary and high school levels in private and public schools in Istanbul. The phenomenological design was used in the research conducted with the qualitative research method. The data of the research were obtained with a semi-structured interview form consisting of eleven questions.

Keywords: Critical and Analytical Thinking, Critical Thinking Skills, School Principal

1. Giriş

Sürekli değişim ve dönüşüm içerisinde olan dünya ile birlikte bir takım becerilerin kazanılmasının önem oluşturduğu görülmektedir. “Kritik ve Analitik Düşünme” kavramı da 21. yüzyıl becerileri kapsamında yer almaktadır. Bu beceri bireylerin doğru kararlar vermesine yardımcı olan, problemlere farklı bakış açılarıyla yaklaşım çözümler sunmasını sağlayan bilişsel bir eylemdir. Okullar farklı paydaşların bir araya gelmesiyle oluşan dinamik örgütlerdir. Okul yönetiminin sağlıklı bir şekilde devam etmesi ve örgütsel uyumun sürekliliği açısından “Kritik ve Analitik Düşünme” becerisi önem oluşturmaktadır. Okul müdürleri okulda meydana gelen bir problemin çözümündeki anahtar nokta olmaları sebebiyle probleme farklı bakış açılarıyla yaklaşarak bu doğrultuda çözümler üretmek durumundadırlar. Ayrıca okuldaki olası riskleri belirleyip bu riskleri ortadan kaldıracak veya en az zararla atlatılmasını sağlayacak çözümler bulmak da olaylara eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşmayı gerektirir. Bu yüzden başarılı ve sağlıklı bir örgüt ortamının oluşturulmasında okul müdürlerinin “Kritik ve Analitik Düşünme” becerisine sahip olmaları önemlidir ve bu kurumun diğer kurumlar arasından ayrılarak öne çıkmasını sağlar.

Bu araştırmada, okul müdürlerinin “Kritik ve Analitik Düşünme” ile ilgili eğilimleri/yaklaşımları noktasında şu sorulara cevap aranmıştır:

1. Okul müdürlerinin “Kritik ve Analitik Düşünme” ile ilgili düşünceleri nelerdir?
2. “Kritik ve Analitik Düşünme” becerisinin okul ve öğrenci başarısı üzerindeki etkileri nelerdir?

2. Yöntem

Araştırmada, okul müdürlerinin kritik ve analitik düşünme ile ilgili eğilimleri/yaklaşımları ele alındığı için nitel araştırma modeli kullanılmıştır. Okul müdürlerinin bu konu hakkındaki görüş ve düşüncelerini kendi tecrübelerinden yola çıkarak açıklamaları beklenmiştir. Bu doğrultuda araştırmada fenomenolojik desen kullanılmıştır.

3. Veri Toplama Aracı

Okul müdürlerinin kritik ve analitik düşünme ile ilgili eğilimleri/yaklaşımlarının incelenmesi amacıyla hazırlanan, demografik bilgilerinin de yer aldığı on bir sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu veri toplama aracı olarak kullanılmıştır.

Tablo 1’de araştırmaya katılan okul yöneticilerine ait demografik bilgiler verilmiştir.

Tablo 1. Okul Yöneticileri Demografik Özellikler

ÖZELLİK		
OKUL MÜDÜRÜ		
	Sayı	%
Okul Türü		
Devlet	5	50
Özel	5	50
Okul Düzeyi		
İlkokul	1	10
Ortaokul	5	50
Lise	4	40
Cinsiyet		
Kadın	1	10
Erkek	9	90
Yaş		
30-40	3	30
40-50	6	60
50-60	1	10
Medeni Durum		
Evli	9	90
Bekar	1	10
Öğretmenlik Kıdemi		
0-10	3	30
10-20	2	20
20-30	5	50
Yöneticilik Kıdemi		
0-10	2	20
10-20	7	70
20-30	1	10

4.Bulgular

Okul müdürlerinin kritik ve analitik düşünme ile ilgili eğilimlerinin/yaklaşımlarının incelendiği bu çalışmada katılımcılara toplam 11 soru yöneltilmiştir. Görüşmelerde elde edilen veriler transkript edilerek MAXQDA programı aracılığı ile analiz edilmiştir. Şekil 1’de en sık tekrar eden kelimeler sunulmuştur. Merkezde ve boyut olarak daha büyük biçimde görülen kelimelerin “kritik”, “önemli” ve “eğitim” olduğu görülmektedir.

Şekil 1. En Sık Kullanılan Kelimeler

Tablo 2’de kodlu bölümlere dair frekans ve yüzde değerleri verilmiştir.

Tablo 2. Kodlamalara dair frekans ve yüzdeler

Kodlamalar	Frekans	Yüzde (%)
Kritik ve Analitik Düşünme		
Gerçek Bilgiye Götüren Düşünce	2	10,0
Zihinsel İşlevler	1	5,0
Sorgulama	2	10,0
Analiz Yapma/Planlama/Karar Alma	6	30,0
Çözümleyici Düşünce	2	10,0
Çok Yönlü Değerlendirme	5	25,0
Öğretmenlerin Yetenekli Oldukları Alanlarda Sahaya Sürülmesi	1	5,0
Kadroyu Doğru Şekilde Kurmak	1	5,0

Kritik ve Analitik Düşünceye Sahip Bireylerin Özellikleri		
Sakin Karar Vermek	1	0,61
Paydaşlarla Paylaşım	1	0,61
Pozitif Bilim	1	0,61
Mizahi Yönü Güçlü	1	0,61
Veri Analizi Bilmek	1	0,61
Öngörülü ve Vizyon Sahibi Olmak	5	3,05
Akılcı Olmak	1	0,61
Alternatif Seçenek Üretmek	1	0,61
İnisiyatif Alabilmek	1	0,61
Hızlı Karar Vermek	1	0,61
Sorgulayıcı Yapı	4	2,44
Doğru-Yanlış Ayırt Edebilme	1	0,61
Tarafsız ve Eleştirel Bakabilme / Çok Yönlülük	8	4,88
Çok Okumak / Araştırmak	5	3,05
Kritik ve Analitik Düşünmenin Okul Yöneticisine Faydaları		
Vizyoner Olmak	1	0,61
Etkili İletişim	3	1,83
Beklentileri Yerine Getirmek	2	1,22
Öngörülü Olmak	2	1,22
Planlı Olmak	4	2,44
Eksiklerin / Risklerin Tanımlanması ve Fikir Üretilmesi	5	3,05
Alternatif / Pratik Çözüm Üretmek	8	4,88
Muhakeme Yeteneği Güçlü	4	2,44
Ekibin / Çevrenin Güvenini Kazanmak	2	1,22
Kritik ve Analitik Düşünme Becerisine Sahip Olmanın Okul ve Öğrenci Başarısı Üzerindeki Etkisi		
Öğretmenlerin Başarısı / Rahat Çalışması / Huzurlu Kalması	4	2,44

Başarının Sınav Başarısıyla Test Edilmesi	1	0,61
Daha Saygın Olmak	1	0,61
Doğru Karar Alabilmek	4	2,44
Engelleri Tespit Etmek	2	1,22
Bilişsel Durumun Sağlıklı Kalması	1	0,61
Akademik Çalışmalar Yapmak	1	0,61
Eğitim Sürecinin Kalitesi	1	0,61
İyi Bir Lider	2	1,22
Başarı ve Mutluluk	2	1,22
Öğrencilerin Sosyal ve Akademik Gelişimi	5	3,05
Yöneticilik Vasıfları		
Teknoloji Okuryazarlığı	1	0,61
Mizaç ve Karakter	1	0,61
Tecrübe	7	4,27
Kriz Durumunu Yaşamak	3	1,83
Beceriler Sonradan Kazanılabiliyor Mu?		
Atölye Çalışmaları	1	0,61
Eleştirel Bakış Açısı	1	0,61
Eğitim / Kişisel Gelişim	4	2,44
Çevresel Faktörler	2	1,22
Disiplin	2	1,22
Yönetilen İş Süreci	2	1,22
Kritik ve Analitik Düşünme Becerisi Kazandırmak İçin Yapılan Çalışmalar		
Vizyon Sahibi Olmak	1	0,61
Paydaşların Yöneticiden Beklentisi	1	0,61
Öğretmen-Müfredat- Veli	2	1,22
Robotik Çalışmaları	1	0,61

Öğrencilerin Araştırma Yöntemine Dahil Edilmesi	5	3,05
Farklı Çalışmaların Yapılması	9	5,49
Sorgulama / Araştırma	3	1,83

Görüşme formunda ilk olarak katılımcılardan kritik ve analitik düşünme kavramı hakkında bilgi toplanmıştır. Bazı katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

K1: “Okul yönetiminde -özellikle iddialı bir özel okulun yönetiminde- eğitim liderinin analiz yapma ve planlama yeteneğinin üst düzeyde olması gerekmektedir. Kadroyu her ayrıntısını düşünerek kurmak, öğretmenleri yetenekli oldukları alanlarda sahaya sürmek, ciddi bir planlama ve analiz yeteneğini kaçınılmaz kılar. Bu da liderin olaylara objektif yaklaşabilmesi, nesnel kritikler yapabilmesi ve analitik düşünme becerisinin ne kadar gelişmiş olmasıyla doğru orantılıdır.”

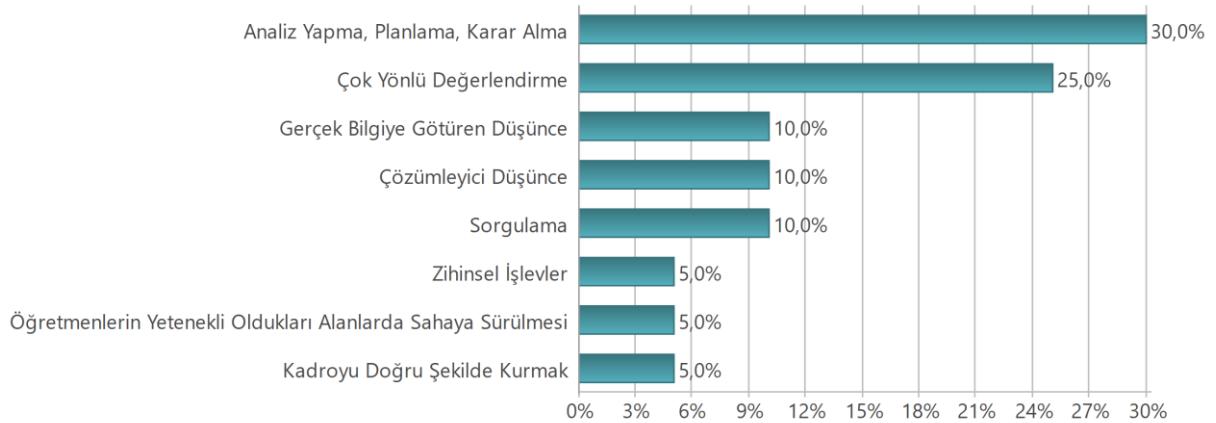
K3: Karar alma, sorgulama, çözüm bulma vb. zihinsel işlevleri içeren bilişsel bir olaydır.

K5: Bilimsel düşünme, çağa uygun düşünme, gerçek bilgiye götüren düşünce olarak tanımlayabiliriz.

K6: Karşılaştığımız herhangi bir problemin çözümüyle ilgili çözüm önerilerinin tespit edilmesi için gerekli analizleri yapıyor olmaktadır.

K10: Karşılaştığımız problemlerde resmin tamamını görme. Bunun sonucu artı ve eksileri karşılaştırarak resmi ortaya koyma ve sonuçlar çıkarabilme. Olayları zihinde çerçeveye oturtmaya çalışma. Karşılaşılan olay ve problemin şeklini, olası nedenlerini ve risklerini belirleyip insanların tepkilerini ölçmek.

Kritik ve analitik düşünme kavramına dair verilen yanıtların frekans ve yüzdeleri Şekil 1’de sunulmuştur.

Şekil 1. Kritik Ve Analitik Düşünme Kavramına Dair Kodlamaların Yüzdeleri

Böylece, katılımcıların kavram hakkında genel yorumunda bilişsellik, objektiflik, çözüm önerisi sunmak üzere gerekli analizlerin yapılması ve belli ölçütlerde resmi tamamlama olarak ifade edilebilir.

2. soruda katılımcılara “Kritik ve Analitik Düşünme becerisine sahip bireylerin özellikleri nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Burada katılımcılar, yaşanan olayları objektif bir biçimde yorumlamakta, çok okuyan, tecrübeli, bilimsel bakış açısına sahip kişilerdir.

K2: Her türlü dogmayı sorgulayıcı bir yapıya sahiptirler. Araştırmacı bir kimliğe sahipler. Kısacası dogmatik düşüncelerden uzaklar.

K3: Beklenmedik olaylarda doğru ve hızlı karar alabilen, olayların altında yatan etmenleri sorgulayan ve görebilen, inisiyatif alıp uygulayabilen, çözüm odaklı ve alternatif seçenekler üretebilen bireyler.

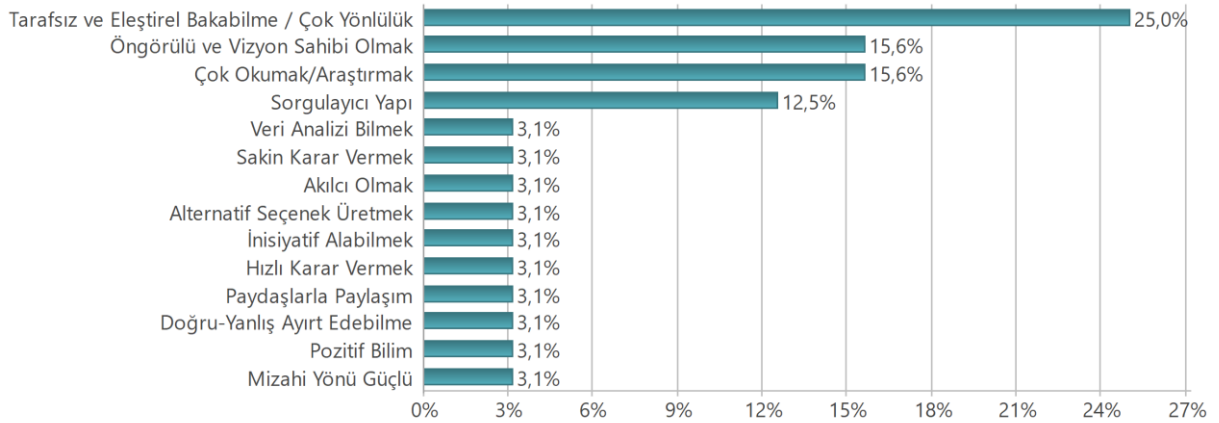
K5: Akılcıdır. Öngörülü ve vizyon sahibidir. Verilere dayalı hareket eder. Veri analizini bilir. K6: Eleştirel bakabilen, mizahi yönü kuvvetli, olayları farklı bakış açılarıyla değerlendirebilen, farklı görüşlere açık, geçmiş tecrübelerini kritik edip bunları ilerisi için kullanan, bilimsel bakış açısına sahip bireylerdir.

K9: Olayları etraflıca değerlendirir. Olayı tek başına değerlendirmez. Olayların evveliyatını

ve sonunu düşünür. Karar vermeden önce paydaşlar ile çalışmasını yorumlar.

K10: Olaylara çok yönlü bakar. Muhtemel sonuçları öngörür. Karşılaştığı problemin sonuçlarını, nasıl etki bırakacağını sezebilir. Problem çözerken paniğe kapılmadan sakin karar verir.

Şekil 2’de kritik ve analitik düşünceye sahip bireylerin özelliklerine dair yüzdeler sunulmuştur. En yüksek oranın %25 ile tarafsız ve eleştirel bakabilme/çok yönlülük olduğu görülmektedir.

Şekil 2. Kritik Ve Analitik Düşünceye Sahip Bireylerin Özelliklerine Dair Yüzdeler

3. soruda katılımcılara “Kritik ve Analitik Düşünme” becerisine sahip olmak okul yöneticisine ne tür avantajlar sağlar?” sorusu yöneltilmiştir. Buna göre:

K1: Bu, bir okul yöneticisinin olmazsa olmaz yeteneklerindedir. Bu beceriye sahip okul yöneticisi maalesef Türkiye’de çok azdır. Bu beceriye sahip olan okul yöneticisine ekibi çok güvenir. Ekibi, liyakata önem verildiğini bildiği için işini daha iyi yapmak için özen gösterir. Çevresi tarafından saygı görür ve sevilir.

K2: Muhakeme gücü gelişir. Olaylara bakışı daha pozitifdir. Pratik çözümler üretir.

K3: Eğitim açısından olanla yetinmeyip duruma, koşullara göre alternatifler üretebilir. Eksikleri tespit ve tamamlama konusunda fikir üretebilir. Kriz anında doğru ve hızlı karar alabilir.

K4: Planlı olmayı, riskleri önceden görmeyi ve tedbir almayı sağlar. Böylece yapacağımız şeyler önceden bellidir. Böylece kaos ve kargaşayı önler. Yöneticinin hedefine daha rahat

ulaşmasını sağlar. Risk faktörlerini görür ve risk analizi yapar. Planlı olmak beraberinde başarıyı getirir.

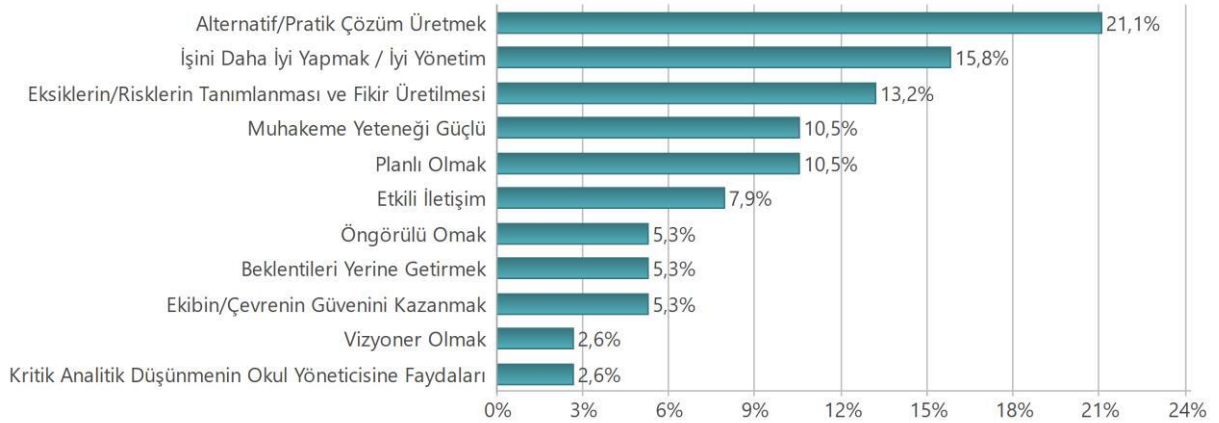
K5: Planlı olmayı, riskleri önceden görmeyi ve tedbir almayı sağlar. Böylece yapacağımız şeyler önceden bellidir. Böylece kaos ve kargaşayı önler. Yöneticinin hedefine daha rahat ulaşmasını sağlar. Risk faktörlerini görür ve risk analizi yapar. Planlı olmak beraberinde başarıyı getirir.

K6: Okullar çok farklı kişi ve grupların bir arada bulunduğu bir ortamlardır. Çağın gerekliliklerinin ve paydaşların beklentilerinin yerine getirilmesi, problem teşkil eden çatışmaların ortadan kaldırılması, kurumun geliştirilmesi gereken yönlerinin belirlenmesi, projelerin sağlıklı bir şekilde devam etmesi ve örgütsel uyumun sürekliliği açısından okul müdürüne avantajlar sağlar. Ayrıca okuldaki yönetsel süreçlerin sağlıklı bir şekilde yürütülmesi ve paydaşlar arasındaki uyumun sağlanması açısından önemlidir. Okul müdürü okuldaki bir problemin çözümündeki son noktadır. Bir problem diğer kademelerde çözülmediği takdirde okul müdürüne gelir. Okul müdürü son nokta olduğu için problemin çözümünde farklı bir bakış açısı geliştirmek durumundadır. Konuyu farklı açılardan irdeleyip mevcut çözümlerden farklı bir çözüm sunması gereklidir.

K7: Kaynakların daha akılcı ve tasarruflu bir şekilde kullanılmasını sağlar. İnsan kaynaklarını daha iyi yönetir. Olası krizleri öngörüp bunlara çözüm yolları bulunmasını sağlar. Okul müdürünün hedeflerine daha kısa yoldan ulaşmasını sağlar. Zaman kaybını önler.

K10: Okul dinamik bir süreç. Her an bu dinamik süreci yürütmekle sorumlusunuz. Farklı türden kararlar almanız gerekir. Kriz yönetimi gerekir. Problem çözme, krizi fırsata çevirme imkanına sahip olur.

Şekil 3'te kritik analitik düşünmenin okul yöneticisine faydalarına dair yüzdeler sunulmuştur. En yüksek oran %21,1 ile alternatif/pratik çözüm üretmek olarak elde edilmiştir.

Şekil 3. “Kritik Analitik Düşünmenin Okul Yöneticisine Faydaları”na Dair Yüzdeler

Sonuçta, kritik ve analitik düşünce yapısına sahip yöneticinin daha az olduğuna inanılmakta fakat önemi vurgulanmaktadır. Özellikle yönetsel anlamda sürecin sekteye uğramaması için yöneticinin bu anlamda becerikli olması oldukça önemlidir.

Kritik ve analitik düşünme kavramının en yüksek oranı %30 ile analiz yapma, planlama, karar alma kodlamasına aittir. “Beceriler sonradan kazandırılabilir mi?” sorusuna dair verilen yanıtlar Şekil 3'te sunulmuştur. Buna göre, en yüksek yüzdeye sahip olan kodlama %25 oranı ile tarafsız eleştirel bakabilme / çok yönlülük olmuştur.

4. soruda katılımcılara, okul yöneticisinin Kritik ve Analitik Düşünme becerisine sahip olmasının okul ve öğrenci başarısı üzerindeki etkilerinin neler olduğu sorulmuştur. Buna göre katılımcıların görüşleri aşağıdaki gibidir:

K2: Öğrenciler için iyi bir lider olur. Okulun işleyişi ve eğitimde kalitenin artmasını sağlayarak öğrenci başarısında önemli rol oynar. Analitik düşünceye sahip yöneticiler, öğrencilere daha kapsayıcı akademik çalışmalar yapabilirler. Rehberlik birimini güçlü tutarak öğrencinin bilişsel durumunun daha sağlıklı olmasını sağlar. Öğrenme önündeki engellerin daha iyi tespit edilmesini sağlarlar.

K5: Kaos olmazsa herkes mutlu olur. Kurum paydaşları huzurludur. Yarını öngörebilir. Planlıdır. Yapacağı şeyler bellidir. Başarı ihtimali yüksektir. Öğrenci bunu bilir ve rahat olur.

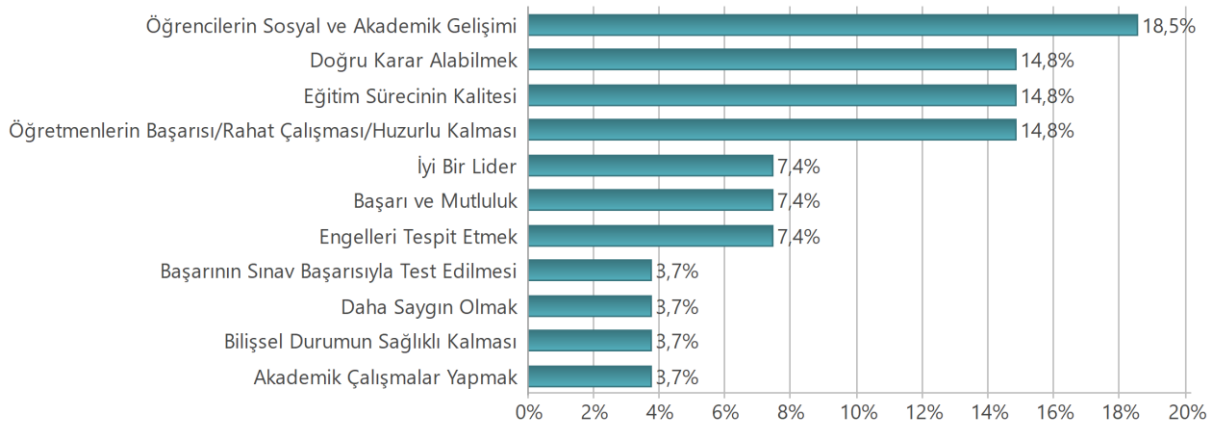
K6: Öğrencilerimizle aramızda kuşak farkı olduğu gerçeğini gözden kaçırmamalıyız. Kendi doğrularımızı vazgeçilmez kurallar gibi uyguladığımızda çocuklarla çatışma yaşıyoruz. Çocuklar farklı kanallardan beslendiği için çatışma yaşanabiliyor. Okul müdürünün öğrencilerin beklenti ve ihtiyaçlarını daha doğru tespit edebilmesini ve kalıplaşmış düşüncelerden kurtulmasını sağlar. Belli bir fikre bağlanmanızı engeller. Her düşünce eleştirilmelidir. Yürüdüğü yolun doğruluğuna inananlar başkalarının fikirlerine saygı duymaz. O zaman gençlerin yürüdüğü yolları anlamamız açısından bu beceriye sahip olmamız önemlidir. Eskiden bizi eleştiren insanlar eğitilmiş değillerdi ve daha dar bir çevrede yetişmişlerdi. Bize yapılanları yapmamamız adına bu hususlara dikkat etmemiz gerekir. Başkalarını eleştirirken yaptığımız eleştiriyi bilimsel tespitlerle sunabilmek inandırıcı olur. Yoksa sadece nasihat veren bir kişi durumuna geliriz. Kritik ve analitik düşünme becerisi öğrencinin doğru yöne sevk edilmesi adına bir yol çizilmesini sağlar. Çocuk eğer eleştiriyi mantıklı bulursa bunu uygular.

K7: Akademik başarı eğitimin bilimsel yönüyle ilgilidir. Öğrenciyi başarıya götürecek işlemlerin kritik düşünme unsurlarıyla yerine getirilmesi gerekir. Başarının sınav başarısıyla test edilmesi gerekir. Bu başarının analitik olarak incelenmesi lazımdır.

K9: Okul idaresiyle anılır. Öğrenci ve öğretmenlerinin öngörülerini, toplumun beklentilerini öngörüüp çalışmalar yaparsa bu okul ve öğrenci başarısını artırır.

K10: Aldığı kararlar öğrenci ve öğretmeni, eğitim sürecini etkiler. Eğitim sürecinin daha sağlıklı yürütmesini sağlar. Öğrencinin okul faaliyetlerinde aktif rol almasını sağlar. Öğretmenlerin rahat çalışmasını sağlar.

Şekil 4'te kritik ve analitik görüşme becerisinin okul ve öğrenci başarısı üzerindeki etkisine dair yüzdeleri sunulmuştur. En yüksek oran %18,5 ile öğrencilerin sosyal ve akademik gelişimi olarak elde edilmiştir.

Şekil 4. “Kritik Ve Analitik Görüşme Becerisinin Okul Ve Öğrenci Başarısı Üzerindeki Etkisi”ne Dair Yüzdeler

Sonuçta, öğrencilerin bilişsel durumlarının iyi tutulması gerektiği, okul müdürünün çevre ihtiyaçlarını ve öğrencilerin ihtiyaçlarını doğru tespit ederek müdahale etmesi gerektiği, kriz anında problem çözme yeteneği ile sorunu çözebilmesi gerektiği konularına değinilmiştir.

5. soruda katılımcılara: “Kritik ve Analitik Düşünme doğuştan gelen bir beceri midir? Yoksa sonradan kazanılabilir mi?” sorusu yöneltilmiştir. Buna göre verilen cevaplar doğrultusunda özellikle yöneticilik vasıflarının bir kısmının doğuştan geldiğine inanıldığı, ayrıca daha fazla araştırma yaparak, okuyarak ve tecrübe kazanarak kalıcı hâle getirilebileceği sonucu ortaya çıkmaktadır. K2 ve K5 kodlu katılımcılar Kritik ve Analitik Düşünmenin doğuştan geldiğine inanırken, K3 kodlu katılımcı ise bu durumun aksine, %90 oranında bu becerinin sonradan kazanıldığını düşünmektedir. Bunun yanı sıra K4, K6, K8, K9 ve K10 kodlu katılımcılar becerilerin bir kısmının doğuştan geldiğine, bir kısmının ise sonradan geliştirildiğine inanmaktadır. Katılımcılardan bazılarının ifadeleri şu şekildedir:

K4: Kritik ve analitik düşünme becerisi kısmen doğuştan gelen bir beceridir. Fakat bu beceri zamanla kişinin tecrübeleri ve okumayla geliştirilebilir.

K6: Aynı soru liderlik için de var. Herkesin bünyesinde her şeyden biraz var. Bazı yönlerimiz ortam ve şartlar gereği ortaya çıkar.

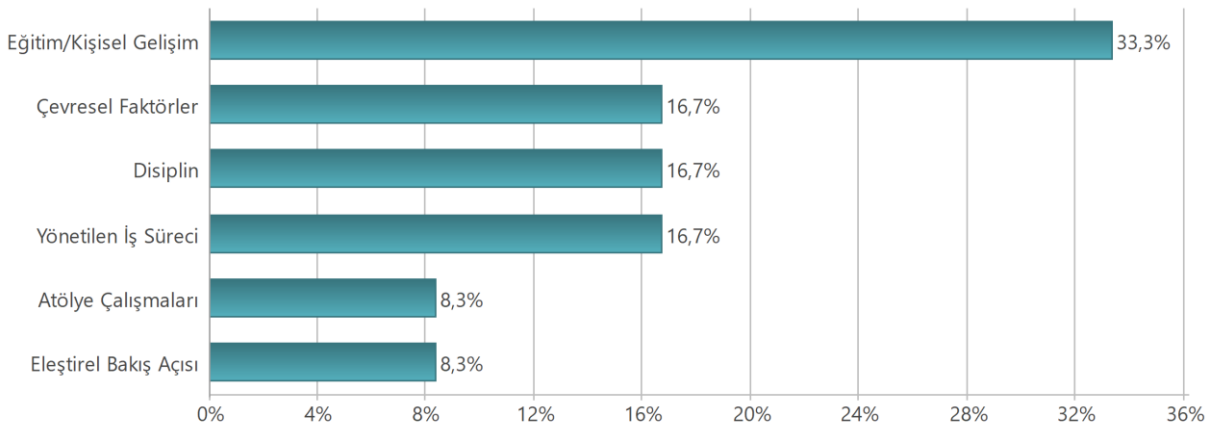
K7: Her insanda bulunur. Her insanda mizaç ve karakter vardır. Mizaç doğuştan gelir karakter ise sonradan kazanılır.

K8: Genetik olabilir. Çoğu tecrübeden kaynaklı olabilir. %30'u genetik, %70'i ise tecrübeyle kazanılır.

K9: İnsanlarda meleke olarak vardır. Sonradan kullanılarak, olayların farkına varılarak, problem çözülerek geliştirilir. Her insanda doğuştan vardır fakat kullanıldığı takdirde gelişir.

K10: Kritik edebilme her insanda var olan bir meleke. Aklı olan her insanda vardır. İnsan bu potansiyeli eğitim, kültür ve çevreyle geliştirebilir. Bunun olmaması doğuştan gelmediği anlamına gelmez. İnsanlar bunu kullanmadığı için bu beceri zamanla yok olur.

“Beceriler sonradan kazandırılabilir mi?” sorusuna dair verilen yanıtlar Şekil 5’te sunulmuştur. Buna göre, en yüksek yüzdeye sahip olan kodlama %40,9 oranıyla “Farklı Çalışmaların Yapılması” olarak elde edilmiştir.

Şekil 5. “Beceriler Sonradan Kazanılabilir mi?” İçin Yüzdeler

6. soruda katılımcılara “Bu becerinin sonradan kazanılabileceğini düşünüyorsanız, bu nasıl olur?” şeklinde sorulmuştur. Verilen cevaplara göre, bazı katılımcıların çevresel faktörlerden etkilediği görülmektedir. Bunun yanı sıra düşünce tarzının gelişeceği çalışmalar yapmak, var olan potansiyeli ortaya çıkarmak, olayları eleştirel biçimde algılamak, işe hakimiyeti olan birinin yanında yetişmesi gerekmekte olduğu, bilginin yorumlanması ve çıkarımlar yapılması gerektiğini de bildirmişlerdir. Benzer ifadeler için K1, K4, K5, K7, K8 ve K6 kodlu katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir.

K1: Bir kısım beceriler sonradan kazanılabiliyor. Bunun en önemli yolunun yöneticinin öğrenmeye açık olması ve çok okuması, araştırması olduğunu söyleyebilirim. Özellikle son yıllarda teknoloji okuryazarlığı ön planda ve yöneticinin de bu beceriye sahip olması gerekmektedir.

K4: Bu becerinin sonradan geliştirilmesi yaşadığımız süreçlerle, akademik gelişimle ve yönettiğimiz iş süreçleriyle alakalıdır.

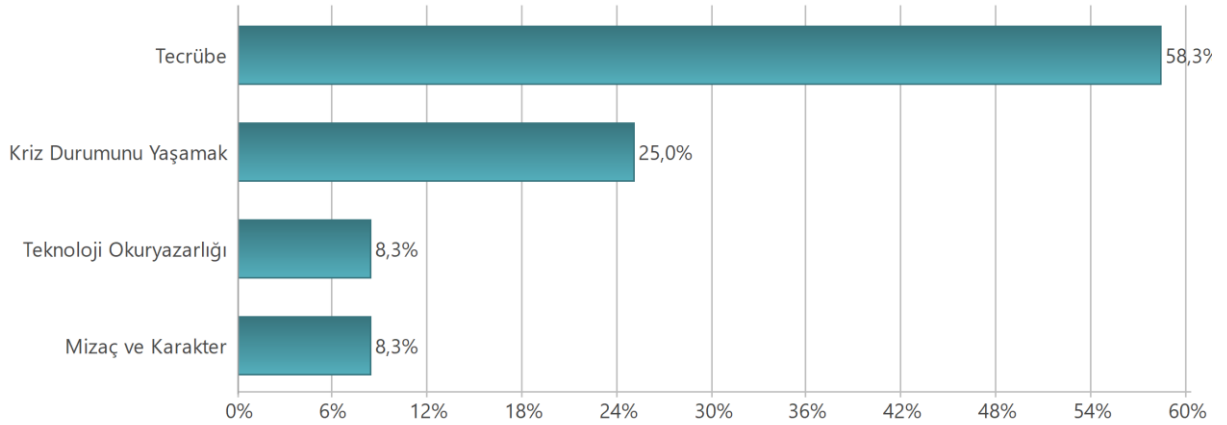
K5: Disiplinle ve aldığı eğitimle olur. Kendini geliştirmişse ve disiplin becerisini elde etmişse bu beceriyi de kazanır. Bunun takıntı düzeyinde olduğu insanlar var. Kendi yaşamımda çok fazla olmasa da yönetici olarak disiplinli olmak okuldaki işleyiş açısından önemli.

K7: Bilimsel yöntemlerle ve eğitimle sonradan kazandırılabilir.

K8: Bu beceri tecrübeyle kazanılır.

K6: Bu beceri çevresel faktörlerle geliştirilebilir. Bunun beslenmesi gerekir. Örneğin bir film açıp hiç konuşmadan izliyoruz. Bizden filmi eleştirmemiz istense 5 kişiden farklı düşünceler ortaya çıkar. Film daha önceden izleyen ile izlemeyen olaya daha farklı yaklaşır. 20 film izletip eleştiri yapılması istendiğinde yaptığı eleştiri daha farklı olur. İnsanın farklı yönleri doğru yöntemlerle ortaya çıkarılabilir.

Şekil 6’da “Kritik ve Analitik Düşünme” becerisinin sonradan nasıl kazanılabileceğini dair yüzdeler sunulmuştur. En yüksek oran %58,3 ile tecrübe olarak elde edilmiştir.

Şekil 6. “Sonradan Nasıl Kazanılır?”a Dair Yüzdeler

7. soruda katılımcılara “Öğrencilerinize “Kritik ve Analitik Düşünme” becerisi kazandırmak için yaptığımız çalışmalar var mı? Varsa nedir?” sorusu yöneltilmiştir. Buna göre bazı katılımcılardan şu sonuçlar elde edilmiştir:

K1: Eğitim programımızın temelinde öğrencilerimizin sorgulayabilmesi, araştırması ve yaparak yaşayarak öğrenmesi var. Özellikle son yıllarda gündeme gelen beceri temelli yeni nesil sorulara ağırlık vererek öğrencilerimizi ezberci eğitim sisteminden uzak tutmaya özen gösteriyoruz. Böylece öğrencilerimizin düşünme ve sorun karşısında çözüm üretebilme yetenekleri gelişiyor.

K2: Satranç, robotik kodlama, akıl oyunları, drama gibi çalışmalar yapılmaktadır.

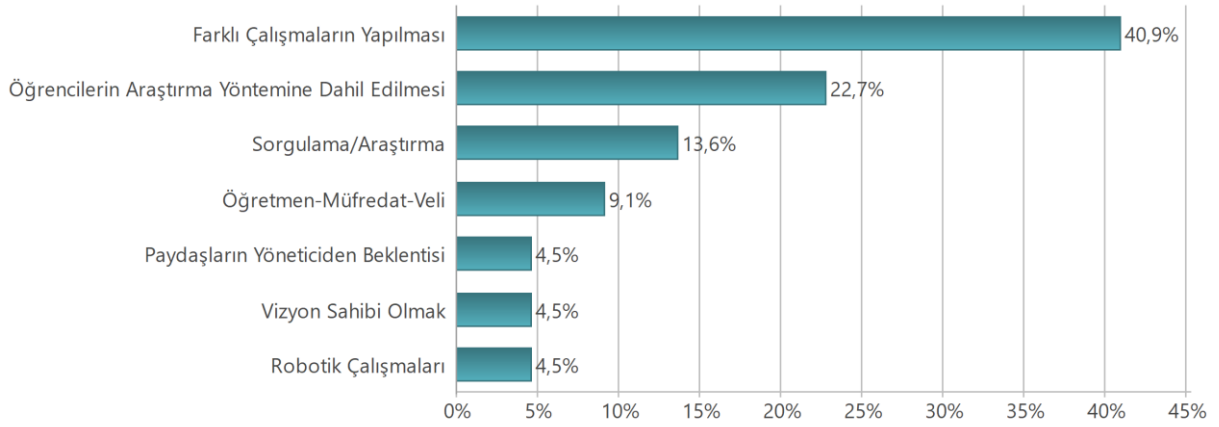
K3: Eğitimde “yaparak, yaşayarak” öğrenmenin öğrenciye daha çok katkı sağlayacağı düşüncesindeyim. Bu nedenle ders ve konunun içeriğine göre öğrencileri öğrenmeye dahil ederim. Aynı zamanda öğrencinin yapacağı çalışmalarda hazıra ulaşmasından ziyade araştırma yöntemlerine dahil ederim.

K6: Ders dışı etkinlikler olmalı. Örneğin katıldığımız projelerimiz ve Erasmus programı var. Kitap kulübü etkinliği yapıyoruz. Öğrenciler kitabı okuyorlar ve sonrasında toplanıyorlar. Bir söyleşi ortamı oluşturuluyor. Öğretmen öğrenciye sorular soruyor ve kitapla ilgili yorumlar yapmasını istiyor. Bunu yapabilmek de kitabı eleştirel bir bakış açısıyla okumayı gerektirir. Meslek derslerinde de öyle. Robotik çalışmaları yapıyoruz. Bu süreçte yaratıcı düşünceler ortaya çıkıyor. Örneğin robot yaparken sorunlar çıkıyor. Bunları çözmek için uğraşırken öğrenci farklı bakış açıları geliştiriyor.

K9: Problem çözme teknikleri, balık kılçığı etkinliği, sebep-sonuç ilişkisi kullandığımız yöntemlerden bazılarıdır. Akran eğitimi kanalı ile büyüklerin küçükleri eğitmesi. Robotik kodlama, satranç, akıl oyunları, müzik-sanat, hızlı okuma...

K10: “Oku-yorum” çalışması yapıyoruz. Öğrenciler kitap okuyup okudukları kitaplar üzerinden tahliller yapıyorlar.

Şekil 7’de kritik ve analitik görüşme becerisi kazandırmak için yapılan çalışmalara dair yüzdeler sunulmuştur. En yüksek oran %40,9 ile farklı çalışmaların yapılması olarak elde edilmiştir.

Şekil 7. Kritik Ve Analitik Görüşme Becerisi Kazandırmak İçin Yapılan Çalışmalar’a Dair Yüzdeler

Sonuçlar ışığında, katılımcılardan çoğu eğitim içeriğinde yeni bir sistemin var olduğundan, ezberci sistemin geride bırakılması amacıyla uygulanmaya başlandığından bahsetmiştir. Bu uygulamalara robotik kodlama, satranç, okul dışı etkinlikler olmak üzere daha birçok alanda çalışmalar düzenlenmektedir. Burada temel hedef, öğrencilerin sorgulaması, yorum yapması ve sonuca varmasını sağlamaktır. Bu sistemle birlikte öğrencilerin problem çözme yetenekleri de gelişmiş olacaktır.

8. soruda katılımcılara “Kritik ve Analitik Düşünme becerisini etkileyen faktörler nelerdir?” sorusu iletilmiştir. Buna göre katılımcılardan gelen dönütlere göre belli bir bilgi birikimine ulaşmış, vizyon sahibi, çevre ile etkileşimi olan, tecrübe, sürekli araştırma ve sorgulama

gibi temel niteliklerden bahsedilmiştir. K2, K3, K4 ve K6 kodlu katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

K 2: Kişinin içinde bulunduğu çevre, eğitim seviyesi, ve olayların gelişimi gibi faktörler etkileyici rol oynar.

K 3: Deneyim, yaşantı ve tecrübe, sürekli araştırma, sorgulama ve alternatif üretme.

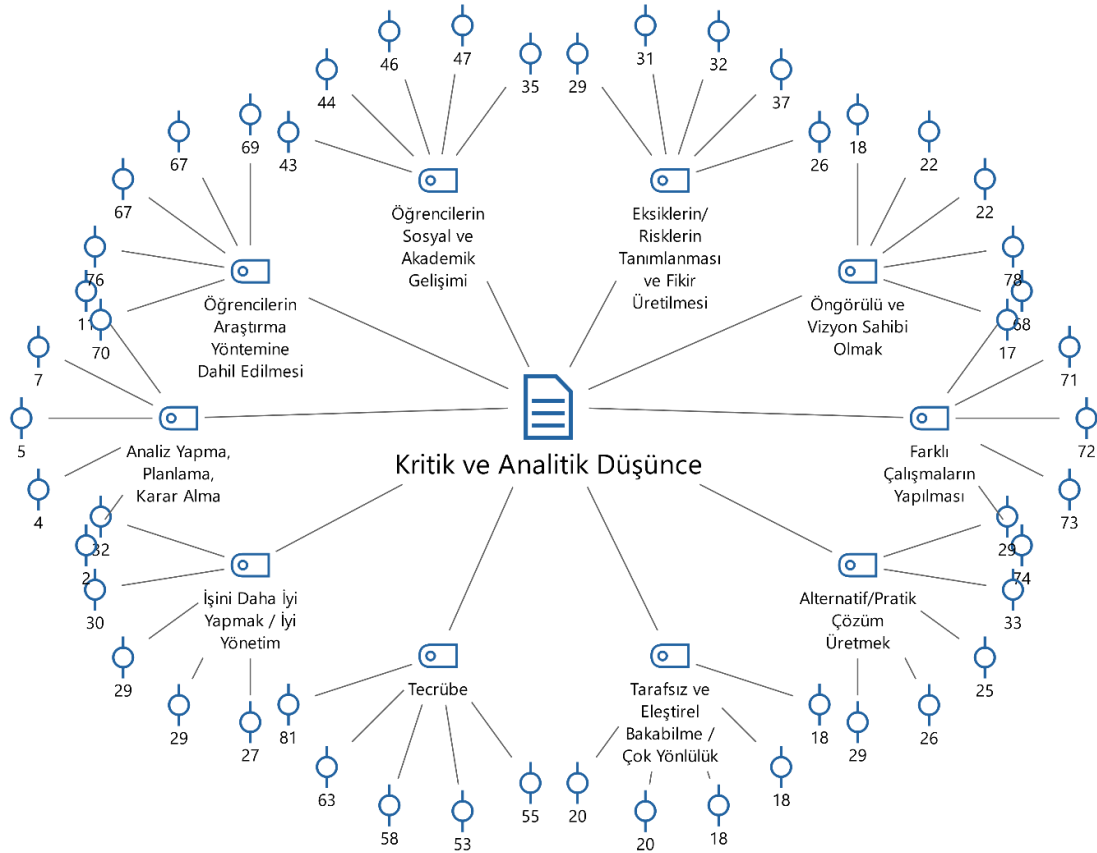
K 4: Okuma ve tecrübe bu beceriyi etkileyen faktörlerdendir.

K6: Kişinin içinde bulunduğu çevre, aldığı eğitim ve kendini ne ölçüde geliştirdiği bu becerinin geliştirilmesini etkileyen faktörlerdendir.

Sonuçta, eğitim ve tecrübenin önemini hemen hemen her katılımcı vurgulamış, kritik ve analitik düşünme becerisini etkilediğini söylemiştir.

9. soruda katılımcılara eklemek istedikleri sorulmuş olup herhangi bir ekleme yapılmamıştır. Çalışma konusu ve sorularının katılımcılar tarafından da teyit edilerek uyumlu bulunduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Şekil 8’de kod birlikte oluşum modeli sunulmuş olup kodlamalar ve alt kodlamalar arasındaki bağlantı gösterilmiştir. Ayrıca frekans değerlerine de şekilde yer verilmiştir.

Şekil 8. Kritik Ve Analitik Düşünceye Göre Kod Birlikte Oluşum Modeli

5.Sonuç ve Öneriler

Mevcut araştırma, okul müdürlerinin kritik ve analitik düşünme ile ilgili eğilimlerinin/ yaklaşımlarının incelenmesi amacıyla yürütülmüştür. Bu bağlamda bir takım sonuçlara ulaşılmıştır.

A. Sonuçlar

- Araştırmada elde edilen bir sonuca göre, katılımcıların kavram hakkında genel yorumunda bilişsellik, objektiflik, çözüm önerisi sunmak üzere gerekli analizlerin yapılması ve belli ölçütlerde resmi tamamlama ifadelerine değinilmiştir.
- Diğer bir sonuca göre, kritik ve analitik düşünme becerisine sahip bireyler yaşanan olayları objektif bir biçimde yorumlayan, çok okuyan, tecrübeli, bilimsel bakış açısına sahip kişilerdir.
- Eğitim kurumlarındaki yönetsel sürecin sekteye uğramaması, kuruma yönelik olası risklerin öngörülüp, kriz durumlarının en az zararla atlatılması okul müdürlerinin kritik ve analitik düşünme becerisine sahip olmasıyla mümkündür.
- Okul müdürlerinin kritik ve analitik düşünme becerisine sahip olmaları öğrencilerin sosyal ve akademik gelişimi açısından ciddi bir öneme sahiptir. Ayrıca öğrencilerin bilişsel durumlarının iyi tutulması, çevre ve öğrencilerin ihtiyaçlarının doğru tespit edilerek uygun müdahalelerin yapılması ve sorunların çözülmesi açısından bu beceri önem teşkil etmektedir.
- Kritik ve analitik düşünme becerisinin %90 oranında sonradan kazanıldığı düşünülmektedir. Bu becerinin kazanılmasında kişilerin tecrübeleri önemli rol oynamaktadır.
- Ezbere dayalı bir eğitim sistemini geride bırakarak; kendisine aktarılan bilgileri doğrudan kabul etmek yerine düşünen, araştıran, sorgulayan bireylerin yetiştirildiği bir eğitim sisteminde kritik ve analitik düşünme becerisine sahip okul müdürlerinin Etkisi oldukça büyüktür.

B.Öneriler

- Okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin kritik ve analitik düşünme becerisi kazanmalarını sağlamak veya bu konudaki yetkinliklerini artırmak amacıyla hizmet içi eğitimler düzenlenebilir.
- Kritik ve analitik düşünme becerisinin öğretimiyle ve okul ortamına nasıl aktarılacağıyla ilgili yönetici ve öğretmenlerin motivasyonlarını artıracak kitaplar yazılabilir ya da sayısı artırılabilir.
- Okullarda düşünmeye, araştırmaya ve sorgulamaya sevk ederek, kritik ve analitik düşünme becerisinin kazanılmasının ve geliştirilmesini sağlayacak etkinlikler düzenlenebilir.
- Eğitim fakültelerinin yanı sıra üniversitelerdeki diğer fakültelerde de müfredata kritik ve analitik düşünme becerisini kazandıracak ve geliştirecek dersler eklenmelidir.

Kaynakça

- Çelik, A. (2019). Sosyal Değişmenin Değerler Üzerindeki Etkisine Yönelik Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşlerinin İncelenmesi. *Elementary Education Online*, 1956-1966.
- Parlar, H. (2016). Sınıf Öğretmenlerinin Kritik ve Analitik Düşünme Becerilerinin- Eğilimlerinin İncelenmesi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , 45.
- Parlar, H., & Balıkcı , A. (2018). Okul Yöneticilerinin Eleştirel Düşünme Uygulamaları. *Academic Platform Journal of Education and Change* , 1-10.
- Tuncer, M. A. (2013). Okul Yöneticilerinin Eleştirel Düşünme Eğilimleri ile Karar Verme Stratejileri Arasındaki İlişki.
- Uygur, M., & Kanadlı, S. (2020). İyi Sınıf Öğretmeni Özelliklerine Yönelik Öğrenci, Öğretmen ve Veli Görüşleri. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 35-39.